

PSİKANALİZ KURAMINDA KADIN

Dr. Bekir ONUR

Freud kadının cinsel yaşamını henüz keşfedilmemiş «meçhul ada» olarak niteler. Gerçekten kadının psikoseksüel evrimi erkeği uzun zaman ilgilendirmemiştir; günümüzde bile kadın psikolojisinin iyice bilinmediği söylenebilir. Öte yandan kadına ilişkin bilgilerimizin çoğu erkek tarafından ve erkeğin yararları doğrultusunda oluşturulmuştur. Psikanalizin kadın cinselliği konusunda getirdiği bilgilerin özü de bu niteliği taşır. Pierre Henry bunu şöyle vurgulamaktadır: «Kuşkusuz bütün psikanalizcilerin kadın görüşü tümüyle aynı değildir; gene de psikanalizcilerin hepsi, fallus üzerine kurulmuş Freudçü bir çocuk cinselliği monizmi varsayımını kabul ederek, kadını erkeğe dayanarak tanımlarlar.» (1).

Çocuk cinselliği

Freud'ün başarısı çocuk cinselliğini keşfetmesi, bu cinselliğin çocuğun duygusal gelişiminde, dolayısıyla genel gelişiminde, son çözümlemede de yetişkinin ruhsal dengesinde oynadığı önemli rolü göstermesi olmuştur. Ancak burada unutulmaması gereken nokta, Freud'e göre cinselliğin jenital alana indirgenmesi gerektiğidir. Psikanaliz kuramında cinsellik sadece cinsel organın işleyişine bağlı etkinlikleri ve hazzı belirtmez; çocukluktan itibaren var olan, fizyolojik bir gereksinmenin doyurulmasına indirgenemeyecek bir haz sağlayan ve cinsel aşta birleştirici bir öge sıfatıyla yer alan tüm uyarımları ve etkinlikleri gösterir. Freud için insan organizmasında her türlü üreme isteğinden bağımsız olan temel bir haz içinde gelişme eğilimi vardır. Freud çocuk cinselliğini keşfederken, cinsel dürtünün çocukluk sırasında «nesnesiz, otoerotik» olduğunu gözlemlemiştir. Nitekim, çocuğun cinsel bakımdan uyarılmasının çeşitli kaynakları vardır; uyarılması haz doğuran erojen bölgeler çok geniş bir biçimde algılanır (bütün duyu organları, bütün deri bölgeleri erojen bölge olabilir). Fakat bütün bu kaynaklardan gelen uyarımlar henüz bir bütün halinde eşgüdümlememiştir.

(1) Pierre HENRY, *Pour la révolution sexuelle*, Buchet-Chastel, Paris, 1971, s. 157

herbiri ayrı bir amaç izler. Şu halde cinsel dürtünün çocukluk sırasında henüz odaklaşmadığını, önce nesnesiz yani otoerotik olduğunu bilmemiz gerekmektedir.

Ancak Freud için çocukluktan itibaren oluşan cinselliğin evrimi -erinlik sırasında bile- temelde organik bir evrim değildir. Freud'e göre bu evrimin özü, cinselliğin gitgide toplumsallaşmasıdır; cinsel dürtünün evrimine yön veren de budur. Freud bu toplumsallaşmanın «negatif» niteliğini vurgular, çünkü bu toplumsallaşma çocuğun kısmi doyumları birbiri ardına terketmesinden oluşur. 0-3 yaşları arasındaki ilk çocukluk döneminde oral ve anal doyumlar gitgide terkedilir; 3-6 yaşları arasındaki Oedipus döneminde çocuğu karşıcinselliğe yönelten üç yeni temel reddetme ortaya çıkar: annenin ve babanın cinsel nesne olarak reddedilmesi (incest yasağı), çocukla aynı cinsten olan cinsel nesnelerin reddedilmesi, karşı cinsten nesnelerin reddedilmesi (ilk ikisi kesin, üçüncüsü geçicidir). Oedipus dönemini erinliğe kadar uzanan bir «örtülü» dönem izler. Bu dönem sırasında cinsel uyarılma ortadan kalkmaz, fakat büyük ölçüde cinsel olmayan amaçlara yönelik bir enerji birikimi oluşturur; yani bu dönem bir yandan toplumsal duyguların oluşumuna katkıda bulunmakta, öte yandan bastırma ve tepki oluşturma mekanizmaları aracılığıyla ilerde işleyecek cinsel engelleri yaratmaktadır. Böylece bu dönem sırasında önce çocukluk çatışmaları yatışmakta, sonra da eski çatışmaların erinlik nedeniyle yeniden canlanmasını önleyecek savunma mekanizmaları kurulmaktadır (2).

I. FREUD'ÜN GÖRÜŞÜ

Freud'ün kadın cinselliğine ilişkin görüşü (3) çocuk cinselliği kuramının doğrudan bir sonucudur. Başka bir deyişle bu görüş, bu kuramın temel varsayımından, yani fallus üzerine kurulmuş çocuk cinselliği monizminden kaynaklanır. Erkek çocuğun penisi vardır, kız çocuğun da küçük bir penis olarak algıladığı (bu da onun vajeni keşfetmesini engeller) klitorisi var-

(2) Çocuk cinselliği konusunda bk. Otto FENICHEL, *Nevrozların psikoanalitik teorisi*, Ege Ün. Mat., İzmir, 1974, s. 48-92

(3) Sigmund FREUD, *La vie sexuelle*, P.U.F., Paris, 1969, s. 139-155

dır. Buna dayanarak Freud «Kız çocukların cinselliği tamamen erkeksi bir nitelik taşır» demektedir. Erkeklik organı sadece anatomik bir gerçeklik değildir; iğdiş karmaşası bu organa başat bir rol yükler, bu kez varlığı ya da yokluğu simgesel bir anlam kazanır. Freud'e göre bu ilk çocukluk döneminde kız çocuğu küçük bir erkek çocuk olarak kabul etmemiz gerekir. Bu durum özellikle kız çocuğun (vajen keşfedilmediği için) tamamen klitoridyen nitelikte olan mastürbasyonunda görülür. Freud'ün kadın psikolojisinin açıklanmasında iğdiş karmaşası'na verdiği önem buradan gelir. İğdiş karmaşası her iki cins için de cinsler arasındaki anatomik ayrımın keşfedilmesinden doğar. Kız çocuk klitoris-e erotik yatırımının yoğun olduğu fallik evreden sonra kendi cinsini eksik kalmış, kesilmiş, kısacası iğdiş edilmiş olarak keşfeder (geleneksel eğitim nedeniyle bu eksiklik bir yüz karası olarak duyulur). Kız çocuğun kendi Oedipus'unu «tasfiye» etmesini sağlayan etken bu iğdiş edilmedir. Oedipus döneminin anlamı her iki cins için aynıdır: İlerde başkasıyla daha doyumlu karşıcinsel ilişkiler kurmak amacıyla anneden kesinlikle uzaklaşmak, anneye kurulmuş çocuksu bağı terketmek. Fakat kız çocuk için iğdiş karmaşası Oedipus karmaşasından önce geldiği halde, erkek çocuk için daha çok onun sonucudur.

Freud'e göre Oedipus olgusu kız çocuk için üç tür değişime yol açar. Önce **erojen bölge değişimi** (Oedipus sırasında kız çocuk vajinal erojenliği keşfeder). Sonra **sevgi nesnesi karşısında tutum değişimi** (önceki «fallik» evrede kız çocuğun etkin ve saldırgan olan sevgisi Oedipus nedeniyle gitgide edilgin olur; erkeklik «sadizm»ini kadınlık «mazoşizm»i izler). Son olarak **sevgi nesnesi değişimi** (anneye duyulan «etkin» sevgi, yerini babaya duyulan «edilgin» sevgiye bırakır).

Şu halde kız çocuğun karşıcinselliğe ulaşması ancak bu üçlü değişimden geçerek olanaklı olacaktır. Böylece Freudçü mantığın klasik eşlemeye dayandığını görüyoruz: Suje=etkinlik=penis (erkeklik); obje=edilginlik=vajen (kadınlık). Freud'e göre erkek cinselliği çocukluktan yetişkinliğe kadar her zaman fallik olduğu için basittir; buna karşılık kadın cinselliği karmaşıktır: Önce çocukluk sırasında erkeksidir (küçük fallus demek olan klitorisin varlığıyla), sonra ergenlikte kadınsıdır (klitorisin red-

dedilmesi ve erkek sayesinde vajenin keşfedilmesiyle). Vajen sperm tohumlarının ilerlediği biyolojik organ olduğuna göre, yetişkin kadın cinselliği de böylece doğal olarak tümüyle anneliğe yönelik olmaktadır.

Kadın cinselliğine ilişkin Freudçü açıklama iğdiş olgusuna verilen öneme dayanır. Kadında iğdiş kadınlığın yapısını oluşturan bir aşağılık duygusu yaratır. Birinci aşamada kız çocuk bu iğdiş edilmenin, özellikle klitoridyen mastürbasyonu nedeniyle verilmiş bir cezanın sonucu olan kişisel bir olay olduğunu düşünür. İkinci aşamada, bütün kadınların iğdiş edilmiş olduklarını keşfederek kadının iğdiş edilmesinin doğal ve evrensel niteliğini öğrenir; böylece, Freud'un belirttiği gibi, erkeklerin bu aşağı-cins hakkında duydukları hor görmeyi paylaşmaya başlar. İşte «penis özlemi» bu aşağılık duygusundan doğmaktadır. Bu özlem kız çocuğu önce babanın penisini alma isteğine, sonra incest tabusu nedeniyle babadan bir çocuk edinme isteğine iter. Evrim tamamlandıkça ve gerekli vazgeçmeler oluştuğunda babadan bir çocuk edinme isteği erkekten bir çocuk edinme isteğine yerini bırakır. Şu halde kadın için çocuk, penisin toplumun izin verdiği vekilidir. Anne olmak da fallus araştırmasının başarılı sonucudur ve kadın için biyolojik aşağılığının en iyi biçimde ödünlenmesidir. Demek ki kız çocuk için aşağı oluşunu keşfetmesinden itibaren psikoseksüel evriminde iki yol vardır: Bu evrensel aşağılığı kabul edecek ve bunu ancak annelikle ödünleyecektir; bu aşağılığı yadsıyacak, bu durumda bunu ya anne olmanın dışında başka araçlarla ödünlemeye çalışacaktır (örneğin «fallik» türden bir cinsellik benimseyecektir) ya da kendini toplumsal, entellektüel etkinliklere verecektir. Freud'e göre kadın için tek meşru yol birincisidir; ikinci yol meşru olmayan, kadının «doğa»sına uymayan, sonunda onu başarısızlığa, nevroza, sapıklığa götürebilecek bir yoldur.

Freud'un kadın cinselliğine ilişkin görüşleri şöyle özetlenebilir: Her iki cinste fallik nitelikte bir cinsel monizmin kabul edilmesi, kız çocuğun iğdiş karmaşasına kadar küçük bir erkek olarak görülmesi, iğdişin keşfedilmesinden erinlik çağına kadar sadece iğdiş edilmiş bir penisi olması ve vajenin varlığını bilmemesi, bu nedenle psikoseksüel yaşamının penis özleminin egemenliğinde olması.

2. VIYANA OKULU'NUN GÖRÜŞÜ

Freud'un yakın tilmizlerinden bazıları onun kadın cinselliğine ilişkin görüşlerini kabul ederek sürdürdüler. Bu çerçevedeki incelemelerin çoğu erkeğin gelişimi açısından yapılmış, sonuçları kadına uygulamak amacıyla ikincil bir düzenlemeye gidilmiştir. Ferenczi, Marie Bonaparte, Helene Deutsch, Lampl de Grott, Ruth Mack Brunswick gibi yazarlardan oluşan Viyana Okulu bu tutumu sürdürmektedir. Bu yazarlar Freud'un «kadın sevmez, kendini sevmeye bırakır» düşüncesini yeniden ele alarak, kadının (klitoridyen ve vajinal) ikicinsliliğinin normal cinselliğe karşı bir engel oluşturduğunu düşünürler. Bu yazarlara göre kadın olmak için klitorisi terketmek ve vajenin anneliğe ilişkin işlevini oluşturmak gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında herşey klitorisin terkedilmesine bağlıdır, bu da erkeğin fallusuna dayanılarak yapılacaktır.

FERENCZI, her bireyin kendi kişisel tarihinde türün gelişiminin kısaltılmış aşamalarını yinelediği ilkesine (Hacckel) dayanarak, her iki cinsin de başlangıçta bir erkek organı geliştirdikleri varsayımını ileri sürer; «kadınsı penis» diye nitelenen klitoris bu ilkel evreden arta kalmıştır. Yetişkinliğe doğru evrimde klitorisin erojenliği yerini vajene bırakmalıdır, erkeksi etkinlik kadınsı edilgenliğe dönüşmelidir; bu vazgeçmeler kadında yoğun bir penis özlemi bırakacaktır. Bu koşullarda cinsel birleşmede duyulacak haz ancak ödünleyici bir haz olacaktır. Kadındaki ana rahmine dönme erkeksi isteği sadece düşlemler aracılığıyla ortaya çıkar. Cinsel birleşme sırasında penis sahibi olan erkekle düşsel özdeşleşme, vajende sanki bir penisi varmış gibisine bir duyum («çukur penis») ve nihayet bedeninde geliştirdiği çocukla özdeşleşme gibi düşlemler söz konusudur. Erkeksi saldırganlık kadında cinsel eyleme maruz kalma hazzına (mazoşizm) dönüşür; bu da bir yandan arkaik içgüdülerin varlığını (Freud'un ölüm içgüdüsü), öte yandan zafer kazanan erkekle özdeşleşmeyi ortaya koyar. Bu haz mekanizması kadın cinsi için penis yokluğuna karşı bir avunmadır (4).

(4) FERENCZI, Thalassa : psychanalyse des origines de la vie sexuelle, aktaran Pierre HENRY, Pour la libération de la femme, Buchet-Chastel, Paris, 1973, s. 92-93

MARIE BONAPARTE özellikle kadında erkeksi bir organın (klitoris) varlığını sürdürmenin yarattığı sorunlarla uğraşır. Ona göre de kadın cinselliğinin tek meşru biçimi olan vajinal jenitallige yaklaşabilmek için klitorise yapılan yatırımın kaldırılması gerekmektedir. Kız çocuk yetişkin kadınlığa doğru evrimini gerçekleştirirken klitoridyen çocukluk mastürbasyonundan vazgeçmek zorundadır. Çünkü mastürbasyon herşeyden önce erkeksi bir etkinliktir (Freud'ün görüşü yineleniyor); ayrıca mastürbasyon kadını belirli bir tehlikeye sokmaktadır: Klitorisile orgazmı keşfetme tehlikesi vajenin keşfedilmesini tehlikeye sokacak, dolayısıyla kadının annelik işlevine yaklaşmasını engelleyecektir. M. Bonaparte için «ideal» çözüm şudur: Kız çocuk ve kadın hazza yaklaşmayı öğrenmek için klitoris yoluyla mastürbasyon yapmalı, fakat çok uzağa -yani orgazma kadar gitmemeli; çünkü bu vajinal yetişkin jenitalligine ulaşmayı engelleyebilir. Öte yandan M. Bonaparte kadını gelişimi durmuş bir erkek gibi görür. Bu görüşün başlıca sonucu, kadının cinsel enerjisinin niceliksel olarak erkeğinkinden daha az olduğudur. Oysa kadının iki kutuplu jenitalligi ve klitoristen vajene geçmenin yarattığı güçlükler nedeniyle, kadının duygusal ve cinsel evrimi çok fazla libido enerjisi harcamayı gerektirmektedir. Ayrıca toplum da kadının cinselliği üzerinde erkeğinkine uyguladığından çok daha güçlü bir baskı ve denetim uygulamaktadır. Bütün bunların sonucu kadının cinsel gereksinmelerinin erkeğinkinden daha az yoğun olmasıdır. Öte yandan M. Bonaparte daha önce Freud'ün sözünü ettiği kadınsı özseverlik üzerinde ısrarla durur ve bunu kadının kendi bedeninin bütünlüğüne ilişkin korkularına dayandırır. Ayrıca kadın cinselliğinin mazoşist ögesini ve penis özleminin önemini de kabul eder. Böylece anne olmanın kadının esas işi olduğu ve doğum yapmanın kadın erotizminin en yüce temeli olduğu görüşlerini yeniden buluruz (5).

HELENE DEUTSCH, çocukluk yıllarında kız çocuğun, yetişkin olduğunda kadınsı bir çözüm bulmak zorunda olduğu bir takım travmalarla karşılaştığını kabul eder. Böylece, doğum travması doğum yapmakla, süttten kesilme travması cinsel bir-

(5) Marie BONAPARTE, *La sexualité de la femme*, aktaran P. HENRY, *Pour la libération...*, s. 94-96

leşme sırasında penis yoluyla vajene yatırım yapılmasıyla ve emzirmeyle, iğdiş edilme travması vajenin penisle işlevsel bakımdan özdeşleştirilmesiyle (cinsel birleşmede vajen oral-pasif biçimde penisi emer) aşılacaktır. H. Deutsch da psikanalitik geleneğe uyararak klitorisle vajeni birbirine karşıt sayar, ancak bu karşıtlığa yeni bir boyut ekler : Klitoris artık sadece az gelişmiş erkeksi bir organ değildir, vajen bir «üreme organı» olduğu için klitoris bir «cinsel organ» dir. Gerçekte, bilinen karşıtlıkta yapılan bu değişikliğin amacı kadın cinselliğinden hazzı çıkarıp atmaktır. Ona göre kadının kadın olması, vajenin annelik işlevini oluşturmaya, klitorisin isteklerini reddetmesine bağlıdır. Kadın için en yüksek cinsel haz doğum yapmaktadır, doğum ise «mazoşist bir haz şöleni» olarak tanımlanır. H. Deutsch kuramının en uç noktasına şu ünlü sözüyle ulaşır : «Kadınların neden soğuk olduklarını sormaktan çok, bazı kadınların neden ve nasıl vajinal orgazma ulaştıklarını sormak gerekir» (J. Chausset-Smirgel aktarıyor). Böylece, kadını kadınsı olmadığı ve kadını annelikten uzaklaştırdığı için sadece klitoridyen haz saf dışı edilmemekte, vajinal hazzın da ender olduğu onaylanmaktadır, giderek o da reddedilmektedir. Cinsel birleşme sırasında vajenin edilgin-alıcı bir işlevi vardır. Orgazm erkeğe özgü bir olgu olduğuna göre kadın için vajinal uyarılma orgazma götürmemeli, sadece cinsel gerilimin hoş, edilgin, basit bir gevşemesi olmalıdır; kadın için tek meşru doyum da budur. Kadının bu durumdan hoşnut olmayıp, «doğa»sına uymayan bir doyum biçimi (orgazm) istemesi boşunadır, hatta tehlikelidir. Öte yandan bu edilgin-alıcı doyum biçimi normal sayıldığında soğukluğun sanıldığı kadar yaygın olmadığı da görülecektir. Böylece H. Deutsch kadını erkeğe bağımlı kılmakla kalmıyor (vajinal haz ancak erkekle keşfedilebilir), kadının vajinal yatırımından bekleyeceği hazzı da orgazma-dışı kılıyor (6).

RUTH MACK BRUNSWICK de Freud gibi, «cinsel yaşamının başlarında kız çocuğun bütün niyetleri ve amaçlarıyla bir erkek çocuk olduğunu», cinsel evriminin erkeğe göre elverişsiz koşullar içinde oluştuğunu söylemektedir. İki cinsel organa sahip olan kız çocuğun doyumlu bir jenital cinselliğe yak-

(6) Helene DEUTSCH, *Psychologie des femmes*, P.U.F., 1953 ve *Problèmes de l'adolescence*, Payot, Paris, 1970, s. 101-138

laşabilmek için klitoristen vajene geçmesi gerektiği bir kez daha vurgulanmaktadır. Fallus gene dayanak noktası olarak kalmaktadır; erkeksi libidonun işi vajene girmek, kadınsı libidonun görevi de penis tarafından girilmektir. Freud'un görüşüyle karşılaştırıldığında tek ayırım. Brunswick'in vajene anal kökenli belirli bir erken duyarlılık tanımıdır (7).

Küçük ayrıntılara karşın, klitoris-vajen ikileminin klasik pikanaliz kuramının kendini kurtaramadığı saplantılı bir düşünce alanı olduğunu bütün yazarlarda görüyoruz. Özetlersek, klasik kurama göre, önce kız çocuğun klitorisi keşfetmesi gelir ve bu keşif her iki cinste de ortak olan fallik evreye karşılıktır. Böylece tüm kadınlık sorunu, erkeğin kaçınılmaz yardımıyla, tamamen vajinal nitelikte bir yatırıma ulaşmak üzere bu ilk klitoriden yatırımı terketme sorunu olmaktadır. Konuya daha yakından bakıldığında, kadının asıl işinin erotik olmadığı görülebilir; zorunlu vajen yatırımında aranan şey ne hazdır, ne de cinsel etkinliktir; kadınlığın en yüksek amacı sayılan gebeliği sağlamaya yönelik oral türden alıcı bir edilginliktir. Pierre Henry'nin belirttiği gibi, «Birçok bakımdan devrimci olan psikanaliz, kadını hem erkeğin hem de türün tutsağı yapan tutucu görüşü garip bir biçimde sürdürmektedir. Kadının da haz duyduğu kabul edilebilir, fakat haz araştırma konusu yapılmamalıdır (çünkü her araştırma «etkin»dir); haz, penisin vajene girmesini (aktif-sadık) kabul etmeyle (pasif-mazoşik) bir ödül olarak bir bakıma fazladan gelir» (8). Böylece geleneksel erkek ve kadın kalıpyargılarıyla yeniden karşılaşıyoruz.

3. LONDRA OKULU'NUN GÖRÜŞÜ

Burada kadın cinselliği konusundaki görüşleriyle birçok noktada Freud'e karşı olan bir grup söz konusudur. Bu psikanalizciler vajinal yatırımın daha erken olduğunu, yani klitoriden yatırımdan önce geldiğini kabul ederler; kız çocuğun önce «kadınsı», daha sonra ilk kadınsı isteklerinin başarısızlığa uğramasıyla «erkeksi» olduğunu söylerler. Bu yazarlar arasında Ernest Jones, Josine Müller, Melanie Klein ve Karen Horney sayılabilir.

(7) Aktaran P. HENRY, Pour la libération..., s. 99-100

(8) P. HENRY, Pour la révolution..., s. 161-162

ERNEST JONES Freud'ü ve izleyicilerini «fallosantrizm»le suçlar ve kız çocuğun psikoseksüel evrimini daha özel bir biçimde ele almaya çalışır. Ona göre kadın cinselliğinin herşeyden önce kendine özgü amaçları ve etkinliği vardır. Freud'un tersine Jones, kız çocuğun başlangıçtan itibaren erkeksi olmaktan çok kadınsı olduğunu söyler. Jones'a göre iğdiş temel olgu değildir; esas olan **afanizi** korkusudur, yani cinselliğin ortadan kalkması, cinsel hazza ulaşma olanağının yitirilmesi korkusudur. Bu korku her iki cinste de ortaktır, fakat kız çocukta kadınlığı oluşturan özel biçimler alır. Penis yokluğu kız çocuğu anksiyetesini dış bir organ üzerinde yerelleştirmekten alıkoyar ve bedeninin içine yöneltmesine yolaçar. Kadınlığın temel niteliklerinden biri «bedenin dışından çok içi üzerinde yoğunlaşmış» olmasıdır. Jones'a göre başlangıçta birbirine karışmış durumda olan ağzın, vajenin ve anüsün işlevleri erken bir çağda birbirinden ayrımlaşır. Böylece Freud'ün düşündüğünün aksine, vajen erinlik çağından çok önce «keşfedilir». Vajen, varlığı yadsınmayan, fakat artık Oedipiyen isteklere karşı bir savunma evresi olarak da düşünülmeyen fallik evreden önce gelir. Burada kız çocuğun penis özlemi konusunda Jones'un Freud'e kıyasla özgün bir düşüncesiyle karşılaşırız. Jones'e göre çocuklar anababaların onlara yönelttiği engellemeleri bile yaptıklarını düşünürler. Özellikle kız çocuk için annenin meme yoluyla gerçekleştirdiği engelleme böyledir. İşte penis özlemi bu engellemeye karşı bir tepkidir. Kız çocuk içine çekmek için anne memesinden çok daha doyurucu olan penisi ister. Bu içe alma önce oral, sonra vajinal türdendir. Penisi içe alma isteği erken bir Oedipiyen oluşum içinde bir penis sahibi olma isteğine dönüşür; çünkü bir penisi olmak, babaya duyduğu sevgi yüzünden kız çocuğa engeller koyan anneye duyulan nefreti daha iyi göstermeyi sağlayacaktır. Jones'a göre kız çocukta -analizcilerin genellikle kabule yanaşmadıkları şey- çok daha fazla kadınlık vardır ve erkeksi evre kız çocuğun kadınlık korkusuna karşı bir tepkisidir. Öte yandan bir çocuk sahibi olma isteği, Freud'ün düşündüğünün aksine, penis yokluğunu ödünlemeye yönelik «ikincil» bir istek değildir. Bu kendi başına kadınsı bir istektir ve özsever amaçlarla penis sahibi olma isteğinin yerine konamaz. Kız çocuk herşeyden önce bir penisi içe almayı ve bundan bir çocuk yapmayı ister. Böylece Jones tipik olarak kadınsı olan içe alma, kabul etme görüşünü korumak-

tadır. Ayrıca Jones, afanizi korkusuna bağlayarak, kadının cinsel doyumunu erkeğinkinden çok daha fazla partönere bağlı olduğu görüşünü de korumaktadır (9).

JOSINE MÜLLER de vajinal erotizmin mastürbasyon uygulamaları nedeniyle erkenden uyandığını düşünmektedir (tıp doktoru olan yazar, mastürbasyon sırasında kızlık zarı yırtılan, hatta vajenine çeşitli nesnelere sokuşturan pek çok kız çocuğunu muayene etmiştir). Mastürbasyona ilişkin genel yasaklar kız çocuğu vajeninden uzaklaştırır ve savunma amacıyla klitorise yatırım yapmaya sevkeder. Şu halde penis özlemi vajinal mastürbasyon yasağının sonucu olmaktadır ve bu özelem vajinal erotizmin bastırılması ölçüsünde yoğunudur. J. Müller penis özleminin bu ödünleyici niteliğinin çocukluk ve ergenlik sırasında olduğu gibi yetişkinlik çağında da (özellikle vajen bakımından soğuk ve klitorise çok önem veren kadınlarda) görüldüğünü belirtmektedir. Böylece penis özleminin «doğal» ve kadınlığın kendiliğinden bir ögesi olmadığı, baskıcı bir uygarlığın ürünü olan bir savunma tepkisi olarak ortaya çıktığı, dolayısıyla «kültürel» olduğu görülmektedir (10).

MELANIE KLEIN kadın cinselliğine ilişkin görüşlerinde iç-dış anksiyetenden hareket eder. Kız çocukta birincil olan içdiş kaygısı değil, bedeninin içine ilişkin korkudur. Fizyolojik bakımdan kız çocuk erkek çocuğa göre daha elverişsiz durumdadır. Bu nedenle aslında birincil olan vajinal yatırım ikincil olan klitoriden yatırım lehine aşılır; çünkü klitoris görünür bir organdır, gerçekliğin kanıtıdır. Vajen yatırımı, kız çocuk Oedipus öncesi evrede ana memesini babanın penisi lehine reddettiği zaman gerçekleşir. Babanın penisini bedenine alma dileği, annenin memesinin «iyi nesne» olma özelliğini çabucak ortadan kaldırır. Böylece anne, kız çocuğun istediği babanın penisini elde tuttuğu ölçüde rakip olacaktır (kadınsı Oedipus). Kadın cinselliğinin genel psikolojik açıklaması artık «penis özlemi»ne değil, «penisi bedenine alma isteği»ne dayandırılmaktadır. Burada Jones'un geliştirdiği düşünceyi yeniden buluyoruz: Kız çocuk bir penis sahibi olmayı değil, bir erkek organını içine almayı

(9) Aktaran P. HENRY, *Pour la libération...*, s. 100-103

(10) Aktaran P. HENRY, *Pour la libération...*, s. 103-105

ister (çocukluk sırasında babaninkini, ilerde başka erkeklerin-kini). Bu istek önce oral, daha sonra vajinal biçimde duyulur. Böylece M. Klein vajenin işlevini emen ağzın edilgin rolünü yüklenmek olarak tanımlamaktadır. M. Klein'in görüşlerinin Jones'un görüşlerini sürdürmekten ibaret olduğu ya da onunla uyum içinde geliştiği görülmektedir (11). Burada önemli olan, M. Klein'in da kadındaki iğdişin «biyolojik» sayılmasının belirli bir toplumsal görüş açısına bağlı olduğunu vurgulamasıdır. Fakat o da kadını erkeğe bağımlı kılmayı sürdürmektedir. Örneğin vajenin işlevini edilgin bir işlev saydığını yukarda görmüştük. Daha genel düzeyde, cinsel edimin anlamını üremekle bir tutmakla birlikte, erotik boyutun dışında aramaktadır: «Cinsel edim belirli bir ölçüde daima anksiyeteye karşı kullanılır ve her bireyin aşk olanakları özellikle anksiyetesinin yaygınlığına ve anksiyete yaratan durumlarına bağlıdır» (12). Özetle, M. Klein pek çok noktada Freud'e karşı çıkmaktadır: Kız çocuk önce kadındır; vajinal istekler erkenden ortaya çıkar; babanın erotik nesne olarak kız çocuk için taşıdığı önem erken Oedipus durumunda tohum halinde bulunur; penis özlemi ikincil niteliktedir; kadın üstbenliği erkeğinkinden daha katıdır; mazoşizm kadınlığa değil, kötü iç nesnelere karşı savaşıma bağlıdır.

KAREN HORNEY da fallik evre sırasında klitoris yatırımının ikincil ve savunucu bir yatırım olduğunu belirtmektedir. K. Honey'a göre vajenle ilgili herşey -varlığının bilinmesi, vajinal duyular ve içgüdüsel dürtüler- güçlü bir biçimde bastırılır; öyle ki vajenin var olmadığı yanılgısı edinilir ve uzun zaman korunur, bu da kız çocuğun erkek cinsel rolünü yüklenmesine yol açar. K. Horney'a göre bütün bu düşünceler, vajeni «keşfetme başarısızlığı»nın ardında vajenin varlığını yadsımının bulunduğu varsayısını desteklerler. K. Horney psikanalizin en önemli savlarından biri olan mazoşizmin kadınlığın yapısal öğelerinden biri olduğu savını çürütmeye çalışır. Kadınların jenital yaşamlarının temel görüntülerinde (mastürbasyon, ayhali, cinsel birleşme ve doğum yapma) mazoşist bir doyum arayabile-

(11) E. Jones ve M. Klein'in görüşleri için bk. Charles BAUDOIN, *L'âme enfantine et la psychanalyse*, Delachaux et Niestle, Paris, 1964, s. 100-111.

(12) Aktaran P. HENRY, *Pour la libération...*, s. 105-110. Ayrıca bk. M. KLEIN et J. RIVIERE, *L'amour et la haine*, Payot, Paris, 1973, s. 73-150

cekleri ve bulabilecekleri olgusunu. iğdişin keşfedilmesini ve penis özlemine çözümleyen ve bunların «kadın psikolojisi»ni oluşturduğunu kabul eden K. Horney, bunların «kadın biyolojisi»yle ilişkisini araştırmaktadır. Ona göre, eğer kadın mazoşistse, bunu esas olarak uygarlığımıza borçludur; çünkü herşey onun böyle olmasına katkıda bulunmaktadır: «Doğası»na ilişkin görüşler (zayıf, heyecanlı, bağımlı, vb; psikanalize göre mazoşist, vb.) gibi. Öte yandan erkeklerin de tercihan bu «doğa»ya uygun görünen kadınları seçtikleri bilinmektedir. Böylece, kadın cinselliğinin genel düzeyinde, kadınların erotik olanakları belirli bir imgeye uygun olmalarına bağlı olmaktadır. K. Horney, erkeğin kadın karşısındaki genel tutumunun kadın karşısında duyduğu anksiyetenin etkisinde olduğunu göstermektedir. Erkeğin bu tutumu biyolojik yapısıyla açıklanabilir; örneğin cinsel birleşmede erkek ereksiyonu taklit edemez (oysa kadın soğuk bile olsa birleşme yapabilir), böylece erkek sürekli olarak kadına erkekliğini kanıtlamak zorundadır. K. Horney, «Cinsel yaşamda bile, erkekleri kadınlara sevkeden basit bir sevgi açlığının, çoğu zaman erkekliklerini kendilerine ve başkalarına tekrar tekrar ve her zaman kanıtlama itkisiyle nasıl gölgelendiğini görüyoruz» demektedir (13). Erkeğin kadın karşısındaki korkularının temelleri toplumda bazı tabulara ve mitoslara dayanır ve bireyde Oedipiyen ve öncesi dönemlere kadar gider. Annenin eğitici rolü ve yasaklayıcı işlevi erkek çocuğa engeller koyar. Öte yandan erkek çocuk fallik itkilerle annede içine girilecek tamamlayıcı bir organ aramaya koyulur. Ancak anne karşısında güçsüz, zayıf, içine girmeye yetersiz olduğunu hisseder. Aşagılık duygularını ve buna karşılık saldırma isteklerini şiddetle duyar, ama düşmanlığını annesine ve onun vajenine yansıtması arkaik korkularını yeniden uyandırır. Böylece libidosunu vajenden çeker, vajen bilgisini bastırır. Kız çocuk da kendi organı karşısında korkular taşımaktadır; Oedipiyen düşlemleri içinde babanın penisiyle kendi organı arasındaki oransızlıktan, Oedipiyen birleşmede tahrip edilmekten korkmaktadır. Özetle, her iki cins için de keşfedilmemiş vajen varlığı yadsınmış bir vajendir.

(13) Aktaran P. HENRY, *Four la libération...*, s. 110-114. Ayrıca bk. J. CHASEGUT-SMIRGEL, «La théorie psychanalytique de la sexualité féminine», *La revue de praticien*, cilt 27, no 13, 1977, s. 843

Viyana Okulu için kadının çocuk sahibi olma isteği çocuklukta penis sahibi olma isteğinin vekiliydi; Londra Okulu içinse penisi içine alma isteği çocuk sahibi olma isteğinin anlatımıdır. Sonuç olarak, penis ile çocuk, arasına kadın cinselliğinin sıkıştırıldığı iki kutup olarak kalmaktadır; böylece kadın cinselliği her türlü kişisel özgünlükten yoksun kılınmaktadır. Gene de kadın psikolojisi, şunu söylediği için Jones'a çok şey borçludur: «Kadını bir erkek taslağı olarak görmüyorum».

4. YENİ PSİKANALİTİK ARAŞTIRMALAR

Özgürlüğünün yadsınmasında ısrar edilen kadın psikanalitik açıklamada hâlâ gizemli «meçhul ada» olarak kalmaktadır. Kadın cinselliğine ilişkin psikanalitik düşüncenin bilançosu «suçluluk» ve «penis özlemi» kavramları çerçevesinde oluşmaktadır. Yeni araştırmalar ise kadınlık sorununa erkek cinselliğinin incelenmesi yoluyla yaklaşmaktan sakınan araştırmalardır.

CHRISTIAN DAVID'e göre önemli olan, cinselliği gizemli olmaktan kurtarmaktır («demystifier» etmektir). Kadın söz konusu olduğunda, gerçek kadınlığın neden ibaret olduğunu araştırmaktır; uygulamada, değer yargılarından bağımsız olarak şu ya da bu kadın için en doyumlu cinsel işleyiş biçiminin ne olduğunu belirlemektir. C. David'e göre, cinsellik açısından kadında ve erkekte ortak olan ve toplumsal koşullanmaların özenle gizlediği ortak noktaları aramak zorundayız. Cinsler arasındaki ayrımlar kadın cinsinin aleyhine olarak sistemli bir biçimde ortaya konduğuna göre, C. David'in benzerliklerin önemini vurgulaması psikanalizde yeni bir tutumdur (14).

BELA GRUNBERGER özseverliğin incelenmesinin kadın cinselliğini incelemek için en uygun yaklaşım olduğunu düşünmektedir. «Sevilmek» kadının temel eğilimidir ve kadın bundan cinsellik düzeyinde bile dürtüsel olmayan özsever bir ödüllenme bekler. Aşk kadın için «yaşamının en büyük işi»dir. Klitoris anlamı da bu kadın özseverliğine dayanılarak açıklanır. B. Grunberger, psikanalizci yazarların çoğunun klitorisi yoksaymaya

(14) C. DAVID, in J. CHASSEGUET-SMIRGEL, *Recherches psychanalytiques nouvelles sur la sexualité féminine*, Payot, Paris, 1964. s. 85-89

kalkışıklarını, oysa dürtüleri ve yatırımları ortadan kaldırmak değil bütünleştirmek gerektiğini belirtmektedir. Bu organ konusunda bir sorun varsa bu onun «varlığı» sorunu değil, kadının jenital erotizmiyle bütünleşmesi sorunu olmalıdır. B. Grunberger klitoristen yakınmanın onun özsever niteliğinden geldiğini, yani klitorisin kişinin kendi başına sağladığı bir hazzın organı olmasından doğduğunu söylemektedir. Klitoris kimseye bağlı değildir, oysa toplumsal denebilecek bir hazzın organı olan vajen kendi başına var olamaz ve ancak bir buluşma yeridir. Şu halde hazdan başka bir şeye yaramayan klitoris kadının tipik bir organıdır; ne küçülmüş bir penistir, ne de penisin vekilidir, özünde bir kadın organıdır. Sonuç olarak kadın «penisten yoksun» değildir, buda onun iğdişe dayanan aşağılığı iddialarını mahkum eder. Bununla birlikte, penisin yokluğu yüzünden değil, fakat bu yokluğun bir sonucu olarak, kadın çocukluğu sırasında erkekten daha elverişsiz durumdadır. B. Grunberger, kız çocuğun yetişkin cinselliğine geçerken gerçekleştirmek zorunda olduğu üçlü değişim içinden özellikle sevgi nesnesi değişimiyle ilgilenir. Bu konuda erkek çocuk daha elverişli durumdadır, çünkü ilk sevgi nesnesi annesidir, yani onu hemen karşıcinsel türden bir ilişkiye katan bir kadındır; oysa kız çocuk için bu ilk sevgi nesnesinin annesi, yani kendisi gibi bir kadın olması onu karşıcinsellikten alıkoymaktadır. Bu da kız çocuğun ilk cinsel yatırımlarının onun için doyurucu olmaması demektir. Bu yatırımlar iki yönden düş kırıcıdır: Önce annenin engelleyici olması; sonra annenin uygun bir sevgi nesnesi olmaması nedeniyle. Annenin engellemeleri kız çocuğu prejenital yatırımlarına yöneldiği gibi, uygun sevgi nesnesi olmayışı da vereceği doyumlara yansır. Böylece, yetişkinlik çağında bile cinsellikte jenital öncesi öğelerin en küçük bir görünümünün neden suçluluk yarattığı anlaşılmaktadır (15).

PIERA AULAGNIER-SPAIRANI'ye göre klitoris çocukluk ve ergenlik sırasında her zaman keşfedilmiş değildir, belki çoğu zaman «unutulmuş»tur; onu kadına bir başkası bulduracak ya da hatırlatacaktır. Bu «unutma» ister mastürbasyona ilişkin genel yasakların, ister klitoridyen erotizme ilişkin özel yasakların sonucu olsun, klitorisin kadın tarafından başkası için or-

(15) Bela GRUNBERGER, in *Recherches...*, 91-113

gan ve klitoridyen hazzın başkası yoluyla haz olarak algılanması gerçeğini değiştirmez. Bu yüzden klitorisin partöner tarafından uyarılmasını kabul eden pek çok kadının, mastürbasyonu kendilerine yasakladıkları için, klitorisi kendi başlarına uyarmayı şiddetle reddettikleri görülür. Öte yandan vajenin de «tekil haz organı» sayılan klitoris gibi otoerotik bir mastürbasyon aracı olabileceği bilinmektedir. Böylece klitorisin «toplumdışı» olma niteliği ile vajenin «toplumsal» olma niteliği tersine dönebilmektedir. Bu durumun ilginç iki örneği, erkek toplumunun hazırladığı duruma itirazlarını klitorisle mastürbasyon yaparak gösteren kadınlarla, yine topluma karşı çıkışlarını vajeni kullanarak erken yaşta cinsel ilişkiye girmekle gösteren genç kızlardır. Vajeni hiçbir haz duymadan erkeğe sunan kadınlarda («evlilik görevini yerine getirmek» örneğindeki gibi), ya da penisin girişini sadece kişisel bir haz için arayan kadınlarda ancak vajinal bir mastürbasyon söz konusudur. Sonuç olarak, vajen ve klitoris kendi başına toplumsal ya da tekil haz organları değildir; fakat önce toplum, sonra da kadın onları böyle yapmaktadır (16).

MARIA TOROK kadında penis özleminin anlamını açıklarken kadın cinselliğine ilişkin yeni psikanalitik araştırmaların «felsefesi»ni de ortaya koymaktadır Kadını iğdiş karmaşasının ve ondan doğan penis özleminin «kadının evrensel yazgısı»nı oluşturması, kadının erkeğe bağımlılık durumu açısından, kadındaki ve erkekteki çatışmaların tek çözümü olarak erkeğin de kadının da işine gelmesindedir. (17). Nitekim AULAGNIER-SPAIRANI'ye göre kadının kadınlığı kendi başına keşfetmekte yetersiz olduğunu görmüştük. Kadınlık kadına her zaman başkası tarafından, arzusunun nesnesi olduğu ya da olmayı istediği gerçek ya da düşsel partöner tarafından verilir. Ancak kadının erkeğe bağımlılığı bir zorunluluktan çok bir seçime dayanır ve bağımlılık durumunun aranması genel davranışı etkilemek üzere cinsel davranışı aşar. Böylece kadına toplum tarafından empoze edilmiş bir «rol»ün varlığı açıkça görülmektedir. Bu rol çabucak kurumsallaşmıştır. Kadının erkeklerle hak eşitliği isteme savaşımı ise çok yavaş gelişmiştir. Bu savaşım görece zafere

(16) Piera AULAGNIER-SPAIRANI et al., *Le desir et la perversion*, Le Seuil, Aktaran P. HENRY, *Pour la libération...*, s. 123-124

(17) Maria TOROK, in *Recherches...*, s. 181-219

ulaşmıştır; fakat gerçek sorun bu değildir. Betty FRIEDAN **Gizemleştirilmiş Kadın** adlı yapıtında bize feminist zaferin karşılığının ne olduğunu göstermektedir (P. Henry aktarıyor): **Yasa düzeyinde erkekle eşit olan kadın artık kadın değildir.** Erkeğin ona empoze ettiği rolden kaçtığını ileri süren kadın bunu yaparken kadın olmayı bırakmaktadır. Bu durumun yarattığı huzursuzluk yüzünden, erkekle eşit hak ve özgürlük isteyen «bağımsız» kadınlar arasında huzur verici bir bağımlılığın özlemini duyanlar çoğunluktadır.

SONUÇ

Freud'ün kadın cinselliği konusunda penisin yokluğuna son derece önem vermesi, biyolojik ögeyi aşırı bir biçimde değerlendirdiğini gösterir. Oysa biyoloji bile daha ihtiyatlı düşünmemiz için bizi uyarmaktadır. Nitekim Jean Rostand bu konuda şöyle der: «Erkekten ve kadından söz ettiğimizde, iki doğal ve biyolojik tipi değil, iki yapay ve toplumsal tipi karşılaştırdığımızı hiçbir zaman unutmamalıyız» (18). Erkek ve kadının jenital organlarının karşılaştırılmasında penis bir «fazlalık» sayılsa bile, hiçbir şey biyolojik açıdan bunun «üstünlük» olduğunu düşünmeye olanak vermez. P. Henry'nin dediği gibi, «Kuşkusuz penis yokluğu biyolojik bir gerçekliktir, fakat kadından hiçbir şey eksiltmez; öyleyse bu yokluk bir iğdiş edilme değildir, çünkü iğdiş koparıp atar» (19).

Freud, biyolojiye dayandığını ileri sürerken penise ayrıcalıklı bir yer vermiş, iğdişin kadın için önemini abartmıştır. Bu nedenle P. Henry şöyle yazmakta haklıdır: «İğdişi aşılmaz yaptığı için Freud'ü kınıyoruz. Tam tersine bize öyle geliyor ki, biyolojik değil kültürel bir olgu olan iğdiş ancak kültürel koşulları uygun olduğu sürece gerçektir» (20). Şu halde biyolojik bakımdan söyleyebileceğimiz tek şey sadece kadının erkekten farklı olduğudur; daha fazlasını söylemek basit bir anatomik ayrımı bir «değer»e dönüştürmektir. Çağlar boyunca böyle yapılmış ve iğdiş kadın cinsinin yapısal ögesi haline getirilmiştir.

(18) Jean ROSTAND, *L'homme*; aktaran P. HENRY, *Pour la libération...* s. 87

(19) P. HENRY, *Pour la libération...*, s. 87

(20) P. HENRY, *Pour la révolution...*, s. 158

Her iki cins de buna inandırılmış, özellikle kadın kendisine dışardan öğretilen bu iğdiş edilmişlik (dolayısıyla eksiklik, aşağılık) düşüncesini içten içe kabul eder olmuştur.

Aslında psikanalitik kavramlar her zaman kültürel kavramlardır. Ama psikanaliz cinsel ayrımı sadece anatomiye indirgemekte ısrar ettiği için kültürün etkisini gözden kaçırmıştır. Örneğin klitoris psikanalizciler arasında sonu gelmez kuramsal tartışmalara konu olması, biyoloji saplantısının kültürün rolünü gözden kaçırmaya yol açmasından kaynaklanmaktadır. Pierre Henry *Afrika Erotizmi* adlı araştırmasında, Afrika yerlilerinde yaygın olan klitorikdomi işleminin aslında kadın cinselliğini toplumsal ölçütlere uydurmak için yapıldığını göstermektedir (21). Bu ölçütlere göre, klitoriden haz kadının toplumun ona verdiği boyun eğen doğurucu rolünden uzaklaştıracağı için, cinsel hazzı kadından uzaklaştırmak gerekmektedir. İşte Freud'un ve sadık izleyicilerinin kadını her türlü klitoriden yatırımdan vazgeçmeye zorlayan girişimi de benzer bir çabayı dile getirmektedir.

Klitoris üzerinde sürüp giden tartışmanın bugün ne durumda olduğunu görmek ilginç olacaktır. Freud'den beri kadının iki tür orgazm yaşayabileceği; birinin dıştan ve yapay, dolayısıyla olgunlaşmamış bir haz olduğu, diğerinin derin ve gerçek dolayısıyla olgunluk belirtisi olduğu kabul edilmiştir. Psikanalizin buradaki garip çelişkisi, cinselliğe ilişkin suçluluk duygularını insan ruhundan sürüp çıkarmak isterken yeni olumsuz duygular aşılmasıdır. Kahn-Nathan'ın dediği gibi, «Böylece cinselliğe bir suçluluk kavramı sokan Freud ve tilmizleri, tümüyle terkedilmesi gereken bir kadın cinselliği görüşünün gelişmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuşlardır» (22)

Bugünkü seksoloji bilgilerimiz klitoris cinsel ilişkideki rolünü ve durumunu -kuramsal tartışmalara son verecek biçimde açıklığa kavuşturmuştur. Klitoris cinsel edime her zaman katıldığı saptanmıştır: «Ne salt klitoriden orgazm, ne de salt vajinal orgazm vardır; fizyolojik açıdan sadece bir tek orgazm mevcuttur; bütün vulva'nın ve vajenin iç bölümünün katıldığı cin-

(21) P. HENRY, *Erotisme africain*, Payot, Paris, 1970

(22) J. KAHN-NATHAN, *Encyclopedie de la vie sexuelle*, Hachetta, Paris, 1977, cilt 5, s. 85

sel orgazm» (23). Üstelik kadın birinci orgazmdan sonra «tekrarlı» orgazmlar yaşamaya yeteneklidir. Kinsey'in kuşku duyduğu bu olgu Masters ve Johnson'un deneyleriyle kanıtlanmıştır. İlkinden daha doyumlu olan, hatta karşıcinsel ilişkiden çok kendi kendini uyarmayla daha kolaylıkla elde edilen bu tekrarlı orgazmlar, Kinsey'in düşündüğünün aksine, olağandışı değildir ve çok sıklıkla görülürler.

MASTERS ve JOHNSON'un laboratuvar araştırmaları (24), kadının cinsel doyumunun klitoris ile vajenin yakın işbirliğine dayandığını ortaya koymuştur. Bu araştırmacılara göre, «Vajinal ve klitoridyen orgazmlar birbirinden ayrı biyolojik birimler oluşturmazlar». Klitorisin rolü sadece vajinal yatırımları hazırlamakla sınırlı kalmamakta, kendisi de uyarılabilir bir organ olarak kendine özgü bir haz kaynağı olmaktadır.

---

(23) KAHN-NATHAN, age., s. 86

(24) MASTERS et JOHNSON, *Les reactions sexuelles* (Human Sexual Response, 1966), Robert Laffont, Paris, 1968, s. 65-88. Klitorisin, uyarılma evresindeki ereksiyon halinden sonra, plato evresinden başlayarak çözülme evresine kadar süren büzülmesi, bu organa yakıştırılan «falık» niteliğin reddedilmesini sağlar. Bu deneysel araştırma klitorisin minyatür bir penis olarak düşünülemeyeceğini göstermektedir. Çünkü klitoris penisin cinsel tepkilerini göstermez. Klitorisin penisinkinden çok farklı olan kendine özgü tepkileri vardır, şu halde özgül bir kadın organıdır. Böylece Masters ve Johnson, Jones'un bu organ hakkında daha önce aktardığımız görüşünü deneysel olarak onaylamışlardır. Öte yandan, orgazma ulaşan ya da ulaşamayan erkek ve kadınları inceleyen Masters ve Johnson aradaki farkın ne olduğunu araştırdılar Fiziksel, sinirsel, hormonal bakımdan hiçbir fark bulamadılar. Soğuk kadınlara ulaşan kadın, iktidarlı erkekle iktidarsız erkek arasındaki tek fark inanç farkıdır, yani bir değer sorunu söz konusudur. Toplumsal, ahlaksal, dinsel, vb. değerlerin baskısı...